

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Espence, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. VIII. Martyriana.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

quasi testam testæ collidere. Super qua collisione locos, quàm potuimus, bona fide alibi indicauimus. Sequitur a-
Apol. li.ca. 7. 4. 15. liquantò post in Vadiano, Autores habeo fide haud in-
 8. 6. 8. dignos, qui Honorium III. primum omnium Romæ
Lib. 6. panem Eucharistiæ templorum indidisse, quò adoranti-
Hono. III bus pateret. Nominasset eos Vadianus. Errant autem, &
 in errorem cum miserunt, siquidem putat, vt habet index
 à chalcographo ex hoc loco adiectus, Eucharistiam
 tunc, hoc est, post annum Domini 1200. cceptam adora-
 ri, aut in sacraiiis asseruari. Fuisse vtrunque quouis. Ho-
 norio longè antiquius constat ex antea dictis. Addit nec
 cum quidem morem statim ab aliis Ecclesiis admissum
 esse, aut receptum. Et huius rei fidem facere Honorij
Extra de ce verba, de Eucharistia loco singulari, mundo, & signato
lebrat. Mis semper honorificè collocanda, & deuotè atque fideliter
se, ca. Sanè. conseruanda, In quibus quanquam adorationis eius in-
 clusæ nulla fit mentio, sed vt eius vel in Missis eleuatio-
 ni, vel ad infirmos delationi reuerenter à populo incli-
 netur, hoc tamen ipso quod tam districtè præcipit, satis
 constare, id quod sic mandat, diu non durasse, sed à se
 maximè institutum. Nec edictis enim, nec mandatis tam
 districtis opus in his retinendis, quæ aut vetus consuetu-
 do, aut honesta aliqua ratio maiorum autoritate confir-
 mata commendat. Hæc Vadianus. At in Honoriana
 decretali hæc aduerbia, *Honorificè, deuotè, fideliter*, in
 nonnullum adorationis aut signum, aut argumentum
 duci possunt, & quidem probabilius quàm quod de reli-
 quo duxit. Districtus enim multò antiqua quidem, sed
Hebr. 8. vel antiquata, vel aliquo neglectu desuera & vt cum Apo-
 stolo dicam, senescencia instaurari solent, quàm noua &
 alioqui insolita institui, vt Eucharistiæ, in eo presertim
 celebrationis Missarum articulo, & inter ad ægros defe-
 rendam, cultus, & eius ad aliquam multos, de quibus an-
 tea, vsus, asseruandæ retentor magis fuerit & seruator,
 quàm institutor.

Martyriana. Cap. VIII.

Proximus huic, longo sed proximus intervallo. Aeneidos 5.
 Ut cum Vergilio dicā, Petrus Martyr quantumvis aliās Zuinglianus, sic tamen super hac adoratione scripsit, ut cum eam, quod huius statim tractatus initio præfatus sum, quovis magis scopulo fugitarēt Pissiaci ipsius Symmytæ, non alium pro hac expressiorem, fuerim eis, imò ipsum ipsimet obiecturus. Convenire enim nobiscū hīc in multis, velit nolit, mihi videbantur, ac etiamnum videntur eius scripta, dum hīc adorationē sic admittit, ut ea rebus, non signis deferatur. In quo si quicquam toto hoc tractatu contrā legatur, non recuso quin hīc Zuinglianus, aut alioqui non Catholicus & sim & habear. Tantūm ubique refugit ex hoc cultu Domini hīc præsentia colligi aliam, quam per fidem, gratiam, spiritum. Hoc verò ut non agnoscimus, ira neque hīc præcipuè tractamus, sed præsentia hanc in Eucharistia quam in baptismo vllisve sacris hīc mysteriis aut concionibus, ut ita loquar, præsentiosem, ut alibi abundè tractatam probatamq; nūc missam facimus, vel magis præsupponimus, & iis modò quæ de adoratione disputavit, cōrenti erimus. Sic igitur velut præfatur, De adoratione quomodo in sacramentis percipiendis adhiberi queat, in præsentia parū dicam, nepe in re aperta, quoniā si meus non ad symbola, sed ad significata referatur, potest adoratio licitè interponi. Ut cū auditur hoc in symbolo, & *Verbum caro factum est*, aut oratio aliqua consimilis, permulti Christū adorant, cum tam en corpus eius præsens non habeant. Quare cum percipiuntur sacramenta, audiunturq; promissiones ad ea spectantes, si Dominum adoramus, non propterea illius realem corporalemq; testamur præsentiam. Et alibi, Quid ergo aiunt (Papistæ scilicet, vix enim aliter nos ubique vocat) Carnē Christi in mysteriis adorari. Hoc (ait) fieri oportere non negamus, Christum enim ubiq; & in verbo suo, & in sacramētis ab ipso institutis adoramus, & statim audito nomine Iesu, caput aperimus. Et in Italia, cū in Evangelio legitur, *Et verbum caro factum est*, cumq; in symbolo recitatur, *Et homo factus est*, omnes altantes procumbunt. *Ioan. 1.*
 An cum in his verbis pura sinceraq; fide adoretur, in eis

Adoratio rerum, non signorum.

In apolo. li. 6. cap. 5.

Ad obiectum I.

Adorare ad certa symboli aut Evangelij verba, Ioan. 1.

Obiect. 38.

Ioan. 1.

Christum realiter & corporaliter esse credemus? Hæc ille. Quæ duo loca procul aliàs dissita coniunximus, vt lectori constet hunc aliter scripsisse, aliter fecisse. Sunt hæc edita anno 1559. At non ita post, Pissiaci anno 1561. qui hîc se munerat inter adorantes audito IESV nomine, statim, ait, caput aperimus, adeò Gallos comministros suos Italus Italicum hunc, imo Catholicum morem non docuerat, vt dedocuisse illi eum viderentur. Nam Beza eorum Mercurio & verbi duce, tam orante, quàm disputante, ad IESV CHRISTI nomen, quod optarim tam frequens illis in corde esse, quàm in ore, lingua, & labris recurrit, quiduis potius quàm caput vel nudarunt, vel acclinauerunt, ne ipse quidem Martyr, suo loco Tuscè orans & disputans, sed quavis statua stetit cum reliquis regidior, non sine minimi & maximi cuiusque collatoris, spectatoris, & auditoris scandalo, quasi horum nihil ij facerent, vel religionis ergo rati id superstitiosum esse, vel vt nec in hac quidem ceremoniola uobiscum eam pro recepto more seruantibus conuenirent, adeò nullo conciliationis inter eos & nos futuræ desiderio venerant, vt vel inde constet, quàm in cœnis aut cœtibus suis, ad ea quæ hîc Martyr citat, vel Symboli vel Euangelij verba, nihilo magis adorent. Quæ autem in materia Eucharistica nomina & aduerbia, Domini hîc aliter & quàm per fidem præsentioris significantissima realiter siue reipsa, reuera, naturaliter, corporaliter, carnaliter, substantialiter, & si qua iis sunt alia adhuc significantiora, hic quouis canis peius & angue odit, & passim flagellat. Pissiaci tunc vno omnium nostrum ore responsum est, & à me postea repetitum, quo ea sensu à patribus usurpata, malimus cum catholica antiquitate sanè ac modestè recipere, quàm cum schismatica nouitate impudenter ac irreuerenter reicere. Quod item tum Bezæ ac Bezanis, & inter eos Martyri in os rotundè dictum est, siquidem Christum Dominum non aliter, hoc est, non tantum efficacius, sed & præsentius nobis adesse in sacramentis quàm in concionibus, & inter sacramenta in Eucharistia, quàm in baptismo vel in aliis, tam nos ab illis di-

*Beza ad Te
suo nomen
Irreuerentia.*

Aduerbia.

Apol. li. c.

7. 5.

8. 6.

stare, quàm cœlum à terra, idem eadem de re hîc audiunt Martyrum: Et proinde cum Martyr à Domini inter Symboli aut Euangelij verba, inter preces atque sacramenta adoratione, eandem in Eucharistiæ actione infert, rectè si hoc ei argumentum esset, non à pari, sed à minori ad maius. Nam & hoc antea inter Erasimica recitato, Lutherus postea usus est, ne fortè nos hac puritate minus contenti soli videamur. Sic enim alicubi ratiocinatur, Nos non tantum orantes, sed & baptizantes, absolventes, & absoluti, & accedentes ad sacram Synaxim, quin etiam ad recitationem promissionis aut textus Euangelij, genua flectere, vel saltem stare debemus, in signum adorationis, seu reuerentiæ & gratitudinis. Et si in cœna Dominica nihil aliud porrigeretur præter panem & vinum, sicut Sacramentarij blasphemant, tamen est ibi promissio, & vox diuina, & Spiritus sanctus per verbum in cœna. Ideoque decebat nos cum reuerentia accedere. Quantò verò magis id fieri par est, quando credimus A D E S S E verum corpus & verum sanguinem cum verbo? Sic ille. Cuius testimonij laudator Martinus Kemnitijs de externa hac Christi adoratione sic scribit, Ad veram confessionem pertinet, vt fidem, deuotionem, celebrationem publicè quoque testemur, & voce, & alijs externis significationibus: quibus ostendamus quid de huius cœnæ substantia & fructu sentiamus, qua animi reuerentia & deuotione accedamus, qualem ibi cibum nos credamus accipere. Tali externa confessione (& sic adoratione) seiungimus nos à Sacramentarijs, & Epicureis contemptoribus horum mysteriorum, excitamus alios ad veram reuerentiam, ne qua detur occasio vel simplicibus ad profanas cogitationes, vel porcis ad conculcanda hæc mysteria. Externa enim irreuerentia signum est profanæ mentis, & non diiudicantis corpus Domini, quod dicebat Paulus de quibusdam, quia id in cœna Dominica non maiori reuerentia tractabant, quàm vulgares concanationes. In iis verò externis regula vt simplicissima, ita tutissima, vt sint testimonia fidei interioris de Eucharistia, iuxta verbum, eique fidei respondeant, &c. Hæc illi, peculiarem Christi in Eucharistia vt

Argumentum à pari, Et à minori ad maius.

Ad Gene. 1. ca. 47.

Sacramentarij blasphemant.

Part. 2. Examinis Tridentini. pa. 429. Et 438

Epicurei.

Irreuerentia externa. 1. Cor. 11.

præsentiam, sic adorationem nobiscum requirentes, ut vel eius ergo se à Sacramentariis, vel à se potius sacramentarios segregent. Ad Martyrem, ea quæ Eucharistia cum precibus, concionibus, baptismo, & aliis cæteribus sacris communis est, contentum redeo. Qui cum hîc ubiq; aduersarium inconstantia reum agat, adeoque inconstantem nominet, non video quàm constâter agat, dum simul præfatur non quibusvis patrum statim credendum, simul patres hîc à se stare contendit. Quid enim, siquid hoc verû est, illud necesse habuit? Et patres quidē singulos labi potuisse, aut etiam alicubi lapsos esse (homines enim erant) non inficior, alios alia in re, omnes autem in hac aliave, tanti præsertim ponderis, pariter errasse, falsos esse, fefellisse, sic ut veritatē horum nemo attigerit, Martyr nulli catholico persuaserit. Addit proinde, si quis eorum quantumvis præcorum & piorum senserit dixeritve adoranda sacramenta, & symbolis, rebus vique creatis honorem diuinum exhibendum, anathema sine exceptione sunt: & hoc tantum esse in controuersia, adoranda necne sint sacramenta, quod nusquam illos scripsisse

Roff. in articulum 36. Lutheri. Patres errasse singulos potuisse, non simul omnes.

Honor re- rum, non ignorantum.

Eucharistia adorabilis, & venerabilis.

Ambr. de sacramentis, lib. cap. 5. 4.

4. 4.

De verbis Domini, serm. 28.

Epist. 118. cap. 3.

Veneratio singularis.

deprehenderit. Mirum hominem, cum toties protestemur, rebus hîc significatis, non significatis signis hunc nos honorem debere ac deferre, vtriusq; item constare ac confieri sacramenta: inter nos post Irenæum & patres adorabilis, lios constet atque conveniat, quidni Eucharistiam à meliore, & modis omnibus potiore parte, diuino vtiq; Christi corpore ac sanguine interim vocemus, & venerabilem adorabilemq; dicamus? Et huc enim patres (opinor) spectantes, ita non rarò loquuntur. Vbi ait Ambr. venit, ut cõficiatur venerabile sacramentum, sacerdos Christi verbis, non suis, vtitur. Et, Qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus est, quia sub peccato sumus: medicina est celeste & venerabile sacramentum. Sic qui hæc verba ad verbum reperendo sua fecit Augustinus, & alibi de communicantibus, aliis rarò, aliis sæpe, Neuter, inquit, exhonora Christi corpus & sanguinem, si saluberimum sacramentum certatim honorare contendunt, & indignè accipit, qui à cæteris cibis *veneratione singulariter* debita non discernit. Quem securus quondam suum Lutherus, Eucha-

riffiam vocavit sacramentum *venerabile et adorabile*, quippe quod sic diffinisset, sacramentum altaris est verum corpus & verus sanguis Domini sub pane & vino, & cætera locis iam citatis. Et sic veteres loquuntur, Ilhbata hæc mysteria in veritate corpus & sanguinem esse Christi Dei nostri. Sed quid ex rebusnè an ex signis hoc sacramentum diffinias, ad cultum hunc, siue Latriæ, interest, cum eum rebus, nō signis deberi ingenuè fateamur? Ad- dit ergo Martyr, adorationē hanc deberi Christo sedenti ad Patris dexteram in cœlo, non autem tanquam delitescenti sub speciebus panis & vini, &c. Nō nego nostras sic interim loqui. Abundent illi sanè in suo sensu, nō destituuntur fortè autoribus priscis atque piis. Sed bene quoque, si non etiā melius & clarius qui tūc sic in Berengariū, Ambrosius non in pane & vino corpus & sanguinē Domini latere, sed panē & vinum Domini corpus & sanguinē mutari docuit. Et Dominus panē accipias ac benedicens, ait, Hoc est corpus meū, non, In hoc latet corpus meum. Nec dixit, In hoc est sanguis meus: sed, Hic est sanguis meus. Vnde consequenter Dei Ecclesia in canone Missæ ex Apostolica traditione orat, vt hæc oblatio nobis fiat corpus & sanguis Domini, & cætera. Non hīc oratur, vt in ea corpus & sanguis lateat, aut in eam adueniat, sed vt ipsa, inquam, oblatio & corpus & sanguis fiat. Et alter, Vnde, ait, quia sic voluit, cuius voluisse fecisse est, vt caro eius esset & sanguis hoc mysterium, in nullo dubites, si Deum credis: sed vera fide habeas in animo, quod hæc est caro illa quæ oblata est pro mundi vita, & cætera. Et Filium ergo Patri assidentem in cœlo, Martyr, adoramus, sed & hīc quoque, hoc est in mysteriis verè præsentē, ac proinde & in tēplis & in altari- b⁹, velit nolit Martyr, qui locos id apertè testificātes sic e- ludit. Cūm Naziāzenus odiosiore illis vocabulo quàm sit *altare*, vsus fuisset, nēpe τῷ θυιασπίῳ, quod à sacrificio & mactō dicitur, cūm altare ab altitudine Festus deducat, sophisticatur Martyr, voculē ἐπι. verendā fuisse I N. non S V P E R. vt Gorgonia Gregorii adorauerit in altari, Nō super altari, nec Eucharistiā, sed Christū, qui in alta-

*In Loua-
niensis.*

*In Cate-
chismo.*

*Damascen.
in historia.*

*Latendi vo-
cabulum.*

*Alger. li.
2. cap. 3.*

*Guitmun-
dus.*

Canon.

*θυιασπίον
Altare.*

ἐπι. in super

*Gorgonia
Naxianze
in soror.*

ri colitur. Verrat omnes sese in facies, non euadet, quin hæc piissima mulier procumbens aut reclinata adauerit & inuocauerit Dominum in Eucharistia, domi, loco aliquo, aut oratorio ad id proprio reposita, & proinde sacro, vt eum Theologus *θεοσολογος* vocare non dubitauerit, quid eam fecisse putemus in loco seu oratorio publico, templo & altari? Litem ergo monet Martyr & altari, & ad altare adoranti scæminæ, & historico ac encomiastæ fratri, & quam frater fuisse testatur vtriusque scripturæ peritam, non sine contemptu, ista, ait, muliercula, salua eius & fratris pace, videtur in Christiana religione non satis fuisse instructa, quæ altari opus esse crediderit, vt preces suæ à Domino audirentur, cum non in sacro tantum piorum cœtu, sed & qui eius copiam non habent, in cubiculis & penetralibus Deus adsit orantibus, & cætera. De Gorgoniæ in fide instructione vtri credamus, fratriuè æquali & oculato, an Martyri, & num ea Deum suos vbique audire sciuerit necnè? Fratri, opinor, potius, sed & Martyri quoque credamus, sibi modò constet: dixerat enim eadem paulò antè pagina, Gorgoniam, vt Christum ardentius precaretur, altari & sacramenti reliquiis vt voluisse. His enim rebus externis infirmas, imò & perfectissimas quoque hominum mentes solitas non parum commoueri: ad altare igitur accessisse, & *εὐχρίτυπα* corporis & sanguinis Domini secum attulisse vt ad precadū cōtentius & inflāmatius incitaretur, orādo altare attigisse, capite videlicet in illud reclinato, quid est Martyr, adorare, si hoc non est? Sed Christum Dominū, non exemplaria, aut symbola. Id volumus. Arrodit ergo altaris vocabulū. In quo cum hominis tum tēporis Christum esse veneratos negare non possit, & Deo enim & Christo altaria iam tum dicata fuisse certum est, nos docet quid intelligat Christum in altari coli. Altare vtiq̄ue Christi typum esse. Nam verum altare de quo nos omnes edimus & reficimur, Christus est. Vnde qui refertur & significatur, is inuocatur & colitur in symbolo: non quasi is honor signis aut typis debeat, cum animum per fidem ad res ipsas quæ referuntur, oporteat attollere, & cætera. Hoc profectò nemo ignorauit, & prius-

*Reliquie
Sacramēti.*

εὐχρίτυπα.

Adorar.

Altare Christi.

Hebr. 13.

quam, non ut Lucilius aiebat, Theognis (quisquis is fuit) sed hic Martyr nasceretur. A patribus enim Cypriano, Augustino, Chrysostomo, & cætera didicimus, retinemus, & in his sacris cantamus illud, sursum corda, & cum aliorum œconomia Domini articulorum, tum eius etiã in cœlum & super omnes cœlos ascensionis facimus memoriam. Ideoque non humiliter aut abiectè ad propositum panem & poculum intenti, sed exaltata mente fide considerantes situm esse aut iacere & (Καθαι) in divina illa sanctaque mensa Agnum Dei tollentem peccata mundi, oramus & adoramus, non quod videtur, typos & signa, sed quod verè est, Christum, Christique carnem quam ibi esse credimus, cui data est omnis in cœlo terraque potestas, ut potestate tali sit in unitate personæ & in cœlo & in terra, quodcumque & quomodocumque sibi placuerit, & cætera. Subiicit Martyr attendadum sacram mensam, ubi cœna Domini celebratur, non propriè dici altare, licet Patribus ea voce passim abutentibus plebs crediderit eam mensam Christi non minus symbolũ fuisse, quàm Hebræorum altare. Nec tamen ita est. Præterierunt quippè veterum umbræ: utique non habemus amplius altare, sic illud genus figuræ ac symboli apud nos desit. At Christiani temporibus illis verbis Patrum plusquam oportuit moti, in mensa seu symbolo Christi, eum consueverunt adorare, quem in illo significari putarunt. Sic ille, minus certè quàm Christianum deceat, honorificè de patribus non vno & altero, sed in genere loquès, quasi hoc vocabulo nimio sepius abutentes superstitionis ansam populo dederint. Sed non mirum est, eum mensam altare propriè dici nolle, qui omnia hic impropriè, etiam Domini verba dicta esse velit. Nos cum Augustino ad Casulanum, Altaris nomen magis legis quidem & prophetarum literis frequentatum agnoscimus, bene tamen & congruè sic vetera transisse dixerimus, & noua in Christo transisse, ut altare cesserit altari, vetus nouo, spiritali carnale, Mosaicum Euangelico, hoc est altare signorum & umbrarũ, rerum & veritatis altari. In Domini enim mensa tunc panes propositionis poni solitos, nunc immaculati Agni sumi corpus & in poculo sanguinè ac-

*Gell. lib. 1.
cap. 3.*

*Sursum cor
da.*

*Concil. Ni
cen. 1. Chry
sostom. ho
mil. 4. in
1. Cor.*

*Alger. lib. 2
cap. 3.*

*Mensa am
bitare.*

Epist. 86.

cipi. Ne utrobique signa semper & symbola Martyr som-
 niet, qui dum negat Christianis altaribus opus esse, nō se
 interim attēdit id propemodum facere, quod hominum
 post natos homines alterstultissimus, alter pestilētissimus
 Urbicū aio, nescio quē, superiore Augustini epistola sola
 notū, & faustū illum infaustissimum Manicheum: quorū
 ille Christianorum aras ad Iudæos relegabat, hic etiam
 ad paganos, eis se suosque meliores putans, quōd ij Deū
 aris & delubris, templis & sacrificiis colendum putarent,
 horum hic nihil faceret, & cætera. Si enim vero Deo ista
 vera non debetur, cur laudabiliter in vera religione præ-
 dicantur? Quanquam vix ac ne vix quidem constare sibi
 Martyr videtur, dū hic negat mensam Domini esse sym-
 bolam, ut olim altare, & eadem tamen capite aliquantō
 post, ad Chrysostomi locum, quo confert præsentia cor-
 poris Christi nunc in altari, & tunc in in præsepi, Ad est,
 ait, præsens utrobique: audio, & fateor. Sed non eodem
 modo: corpus Christi est in altari per significationem:
 quoniam in eo sunt eius symbola, quæ rerum nomina
 fortiuntur. En qui negabat nos altare habere, in altari
 Christi esse corpus utcūque agnoscit, nempe symboli-
 cè tantum: quin mensam nunc, ut olim altare Christi es-
 se signum, in altari Christi corporis esse symbola, sed sym-
 bola tantum. Nos patres ad vnum omnes de altari Chri-
 stiano & mensa Euangelica loquentes secuti, res ipsas in
 eis esse, adesse, & ex eis dispensari verèque sumi, testimo-
 niis veterum expressioribus quàm ut id negari possit, in
 Apologia probauimus, ad quæ remittimus. Nomen cer-
 tē tantam habens testium nubem Lutherus retinuit, no-
 uator alioqui tantus, ut passim hoc altaris sacramentum
 vocet. Martyr & similes, quæ pœna fuit patribus graui-
 sima, ab altari submoueri, eam ultro sibi accersunt, dum
 altare se habere negant, & altaria submouent. Ad Euse-
 bij Emisseni locum negat idem esse colere & adorare:
 Adorationem enim hic intelligi, in qua sit proprius &
 peculiaris honor vnus & summi Dei. Coli autem & ali-
 quo modo rerum diuinarum memorias & monumenta,
 parentes, amicos, viros graues, quin & domum, vitam, stu-
 dia, militiam. Scriptorem ergo hunc velle, sacramentum

Urbicus.

*Faust. Ma-
nich. In quæ
Augustin.
lib. 20. cap.*

*Homil. 24
In 1. Cor.
Matt. 2.*

*Lib. 7. cap.
8. & 9.
Ab altari
sub mouere.
Emissenus.
Adorare
Et colere an
idem.*

hoc à Domino fuisse institutum, ut frequentaretur, participaretur, coleretur. Sed addit Emissenus, *Honor.* Martyr vir acutissimus nos stupidissimos scire negat, quid hinc sit honor, quasi eum omnem in eo ponamus, ut symbola contectis oculis suspicias, pectus tundas, brachia expandas, palmas iactes, humi te prosterne, &c. Præterea Eusebio deest adorationis vocabulū. Sed siquidem Eusebius græcus fuit, ac etiam græcè scripsit, Nam Emissa Stephano & *Emissa.* historiis Ecclesiasticis, Phœnicia Libanusa vrbis est in Asia, vertisset autè Latinus interpres, Adora, vbi nunc legimus Honora, num protinus hanc rem confecisset? Minime. Excipit enim Martyr, nec sic doceri sacramentū esse adorandum. Rerum, o Martyr, cultum hinc urgemus, non signorum. Quis nostrum, ait, dubitat corpus & sanguinè Domini, ut pro nobis oblata fuerunt, coli oportere ac adorari? ad huius autem corporis adorationem & cultum per mysteria & sacramenta vehementer excitamur. Nec verò id dubitamus, Martyr, sed nū hæc prout in cælis tantum sunt, non etiā quæ in mysteriis, adoranda: vbi eorum ut peculiarem, & aliter quàm per gratiam, præsentia, sic adorationem requirimus, ab accedentibus, Christo ibi non per gratiam tantum præsentem, sed & per corporis eius & sanguinis substantiam, in eam nimirum cōuersis, ut habet Eusebianus canon, visibilibus terrenisque creaturis. Et ad altare igitur Christi corpus honorandum colendumque cultu imprimis interioris hominis, cordis vtiq; sed quem exteriori quoque testificemur, palmis siue passis, siue iunctis, proni, supini, stantes, prostrati, & quicquid hinc Martyri ridere libet, prout Ecclesiis sunt sui cuique ritus, aliis alii. Ad Ambrosii & Augustini luculentum illum locum, quo testantur carnem illam quam Apostoli adorarunt in terris, nos hodieque adorare in mysteriis, & non solum non peccare adorando, sed peccare non adorando, eandem cautionem canit, neutrum utique hinc aut alibi scribere, sacramenta sacravè symbola esse adoranda, quod tantum, ait, controuersum est. Imò Martyr, de hoc inter nos, & ut puto, inter omnes conuenit, sacra hinc signa sumi reuerenter, non etiam numinis instar adorari. Addit Christum in verbo

Adoratio & sacramentis adorandum, cum & audito Evangelio, &
audito E- recitato symbolo, adoremus. Et hic quoque verbo con-
uangelio, vel uenimus, re non ita, dum Martyr Dominum non aliter
Symbolo. in Eucharistia actione, quam in concione sacra praesen-
Rex in li- tem facit, ita subiiciens, Si Regem in suis insignibus, lite-
teris, &c. ris, nuntius, sigillis veneramur, quamuis eum sciamus in
adoratur. illis non esse inclusum, quid obstat quominus fideles ve-
Martyris nerari Christum possint in recto sacramentorum usu, etsi
simile, Au- ille contineatur in caelis? Huic Martyriano simili Augu-
gustini dis- stinianum dissimile obicimus, Christum significando
simile, de praedicari aliter per linguam, aliter per epistolam, & ali-
Trinitate ter per hoc sacramentum. Nec linguam quippe (praedi-
lib. 3. ca. 4. cantis) nec membranas, nec atramentum (scribentis) nec
Euchari- significantes sonos lingua editos, nec signa literarum pel-
stiae & scri- liculis conscripta, corpus Christi & sanguinem dicimus,
pturae et co- sed illud tantum, quod ex fructibus terrae acceptum, &
ciones, &c. prece mystica consecratum rite sumimus ad salutem spi-
dissimile. ritalem in memoriam Dominicae pro nobis passionis.
Cap. 10. Quod enim in altari ponitur, & ex pane vinoque, verbo
 utique diuino conficitur, in usum religionis assumitur, &
 peracta pietatis celebratione consumitur, inter celebra-
 tionem sacramentorum cum offertur & datur, dicitur et-
 iam infantibus alioqui nihil tale cognituris, grauissima
 autoritate (utique scripturae Euangelicae, & quae huius-
 interpretis est grauissima, tutissima, irrefragabilis, Ecclesiae)
 dicitur, inquam, cuius corpus sit, utique Domini, qui in
 humana specie mortalium oculis apparuit, & sanguis, qui
 liquor de percussio Christi eiusdem latere omnino fluxit.
 Sic Augustinus. Cui Leo I. subscribit, id in Ecclesia Dei
 in omnium ore tam esse consonum, ut nec ab infantium
 linguis veritas corporis & sanguinis Domini inter com-
 munis sacramenta fidei taceatur, &c. Aliter ergo Christum
 in his mysteriis, quam Principes in diplomatis & id
 genus eorum memoraculis, tum esse, tum coli. Omnino
 vero aliter, quam in crucis, de quo subiungit Martyr, &
 imaginum cultu. Quarum, & crucis, praesertim cultores,
 siquidem superstitiosos is habet, habebitur & ipse vicif-
 sim non. Nicenae tantum Synodo II. prout est, Icono-
 machus, sed & Catholicis Graecis & Latinis multo ante-

rioribus, crucis inimicus. Verbis autem nostris, fidé contra conciliant (vt obiter vnum & alterum crucis ob omniretro Ecclesia cultæ grauiorem Petro Martyre testem ei opponam) orbis vniuersus terra marique à priore ignorantia liberatus, idolorum sedata fallacia, impietatis pulsa caligo, radij lumine cognitionis diuinæ mundum complentes, Græci, Romani, Barbari, de Crucifixo theologice proloquentes, ipsūque crucis signum prosequentes honore maximo. Et quidam alter ad carnis & humanitatis Dominicæ cultum sic manducebat, Certè & per fimbriam vestimentorum Dominus operatus est in sanguinisflua, & actu multos saluauit. Per quod igitur operabatur, dum per hoc & in ipso adoratur & colitur, complacet colentibus se. Nam & clauos quibus confixus est, & crucis venerabile lignum, & sanctum illud præterea ferrum, omnis per totum mundum absque vlla contradictione adorat Ecclesia. Omnia hæc adoramus vniuersi (nedum Trinitatem & Dominicam carnem) velut organa infirmitatem nostram coadiuuantia ad propinquandum Deo, ad colendum, adorandum, venerandum. Aliud nanque est per hoc coli illud, & aliud secundum naturam, sempiternè, & maximè propriè colendum aliquid illud esse. Hæc peruerus quidam Catholicus, quo eum antè argumentò vtentem audiuius aduersus eos qui carnis aut humanitatis Dominicæ cultores calumniabantur, quasi quaternitatis in Trinitate introductores, cum tot præterea rerum atque naturarum cultus numerum non auget, iuxta illud non minus Theologicum quàm Philosophicum, Vbi multa propter vnum, ibi vnum tantum. Vtunque sit. Habet lector Catholicus contra Martyrè, crucis Dominicæ vbique in Ecclesia cultum, eatenus non contradicendum, Euangelio non repugnantem, non quod hodierni nouatores sæpe cauillantur, & blasphemant idololatriam, quasi in huiusmodi rerum cultu Ecclesia nihil aliud quàm idololatriam commutatit & innouauerit. Prosequitur Martyr, Non iudicamus Christi mèsam dignè à quoquam vsurpari, nisi qui Christi carnem pro nobis crucifixam pura fide & sincero spiritu adoret. Nec tamen inde confici adoranda sacramenta. Nam qui signa

*Phil. 3.**Crucis cultus vniuersalis.**Theodoretus lib. 6. de**Dei providentia.**Rusticus diacon. contra Ace-**phalos.**Matt. 9. 14**Marc. 6.**Luc. 8.**Fimbria.**Clauis.**Lancea.**Aristotel. in Topicis.*

veneratus diuinitus instituta, non illud quod videtur & transit, veneratur, sed illud potius quo talia referenda sunt. Agnoscimus, Martyr, Augustini locum, quem & ad longum antea excussimus. Agit autem de signis Israelitarum & Christianorum. Hoc vero illud quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, in signis visibilibus res inuisibiles, id est, Christi carnem & sanguinem, honorandas. Ab eodem Augustino Davidicum versiculum, Manducauerunt, & adorauerunt, de Mensa, id est, externo seu sacramentali corporis atque sanguinis Domini vsu atq; cultu expositum, mauult de spiritali manducatione, quæ animo & fide constat, exponendum. Relegat locum lector, & à nobis antea excussum, nihil enim clarius potuit dici, quam venientes ad mensam Christi, corpus eius & sanguinem accipere, manducare, adorare, etiam si non saturentur, qui non imitantur. Proinde quod Martyr ad huius obiecti finem scribit Christum, non tum cum inter Apostolos in cæna discumberet, adoratum fuisse, dicit tantum, non etiam probat, negatiua enim, (aiunt) non probatur. Probabilius ergo, qui eis illud paulò antè citatum accommodant, Manducauerunt, & adorauerunt, & si nemo manducauit nisi prius adorarit, cum manducauerint, etiam adorauerunt. Nihil autem iuuat eum, quod paulò antè ait Christum Eucharistiam sedentibus seu discumbentibus exhibuisse: & sedentes enim & discubentes possumus adorare. Ad Chrysostomi de Magis in præsepi, & nobis in cæna Christum adorantibus locum, agnoscit Martyr, vel potius agnoscere fingit, utrobique præsentiam, sed non eiusdem generis aut rationis. Ne nos quidè eandem omnino requiramus. Nec enim localis est in altari, vera licet, & Ecclesiæ sacrificiis, qualis illa quondam in præsepi, cunis, & vltus Virginis. Agnoscit & adorationem, ea modò ne in externa signa feratur, sed in res significatas. Reclè. Sed mente, ait Martyr, in cælum sublata. Id verò est huc semper redire, ut quæ hîc adoranda non negat, vel potius non negare fingit, hîc esse perneget, quod est contra Chrysostomi litteram & mentem aperuissimam, qui toties cum aliàs, tum in libris de Sacerdotio, & in Liturgia, testificatur Domi-

De doctrina Christiana. lib. 3. cap. 9.
De consecr. dist. 2. can.
Hoc est. ca.
Nos autè.
Epist. 12. cap. 27.
Psal. 21.

Negatiua non probatur.

Aug. in Psal. 98.
Adoramus & sedendo.
Homi. 24. in 1 Cor.
Magi.
Matth. 2.

Præsentia multiplex.

eum eodem momento & in cœlis Patri assidere, & nobis in mysteriis, adeoque manibus adesse. idque nulla illusionem aut præstigiis, ne nos Martyr ad hyperbolas amanderet, & illic ab Angelis, hinc à sacerdote, clero & populo, ab omnibus Ecclesiæ ordinibus adorari, ut Chrysostomiana illa, Christum hinc gustari, videri, tangi, tractari, haberi, ostendi, Martyri hyperbolica, tam simpliciter vera sint, quam Evangelica & Apostolica, imò Christi verba, Christi corpus & sanguinem hinc accipi, sumi, manducari, edi, bibi, participari, communicari, non quidè per se absolute & naturaliter considerata, sed in specie panis & vini, ceu in subiecto aliunde accersito, in his inquam, signis sacris verissimè præsentia, oblata, data, recepta: non verò iis quodammodo ligata, clausa, & verè conclusa, ut sequente obiecto Martyr nos docere mentitus est, ut qui non ignorauerit Scholasticos contra docere, ea nullo modo in hoc sacramento localiter, aut diffinitiuè, aut circumscriptiuè esse. Et hinc ergo adoramus quod & videmus, nulla tamen aut inconstantia, aut cum anterioribus pugnantia. Non enim videmus, in propria scilicet specie, & videmus, in aliena, sacramenti nimirum specie, Eleuationis autem, ut sacramentum in usum communionis paratum, ab omnibus adoratione agnoscatur, quam Martyr hinc cauillatur, tum propter calicem populo non propinari solitum, tum quia non sit hoc mysterium à Domino institutum, ut spectandum attolleretur, vel adorandum ostenderetur, Non enim dixit Dominus Attollite, spectate, adorate. quæ familiaris est istis Dialectica negatiua, testimonium & hoc aliis suo antea loco prolatis, hinc addimus ex Damasceno, In eleuatione, ait, panis Eucharistiæ, non dicimus Trisagios vel Triskyrios, sed vnus Hagios, & vnus Kyrios Iesus Christus in gloria Dei Patris cum sancto Spiritu, &c. De calice autem (quoniam proprii egeret operis) eat interim Martyr ad Lutherum quondam suum, qui Eleuatione re-
 tenta, calicis usum adeò necessarium non putauit, ut iniussu generalis Cœcilij, aut propria vnus alteriusve Episcopi autoritate, porrigendum negauerit. Propter eum ritum non dissentendum: neutram enim partem erro-

*Hyperbole.**Obiect. 39.
Thom. par.
3. quest. 76.
artic. 5.**Eleuatio.**Dialectica
negatiua.
Epistola de
Trisagio.**Calix indif-
ferens. serm.
de Eucha-
rist. ad no-
bilitatem
German.*

*Obiect. 40.
Honoriana
decretalis.*

neam esse, &c. Sequitur in martyre Honorij decretum, ex quo probabilis ei ratio videtur, hanc antea adorationem in usu non fuisse. In huiusmodi enim Decretis & Decretalibus, si quid instauretur, quod antea usurpatum, populi foret negligentia intermissum, solitum & morem pristinum ac antiquitus receptum laudari, & posteritatis cessationem reprehendi, horum nihil Honorium fecisse, sed novum ita edictum proposuisse, quasi Romana Ecclesia Eucharistię adorationem nunquam prius usurpasset. Hęc Martyr ex Vadiano, post Vadianum certè. In quem super Honoriana nos suo antea loco. Ea porro si extaret integra, de autoris eius mente nobis plus constaret. Sed quoniam Martyr ex probabilibus agit, idem mihi per eum liceat coniicere ex tribus Honoriana verbulis primoribus, *Sanè cum olim*. Honorium id observavisse, quod ab anterioribus observatum in eo Martyr desiderat, ut morem hunc non tam primus induxerit, quam alicubi fortè desitum instaurarit: Et hanc adorationem veteribus ignotam fuisse, aut ignoratam scribere, magna est ignorantia. Scribit ergo Martyr, illos quidem ad Eucharistiam adorasse, sed verum Christi corpus, quod in cœlo esse scirent, externum, quod sciat, sacramentum non adoravisse. Et hęc cum Martyre nobis conveniret, nisi Christi corpus ita cœlo includeret, ut à cœna prorsus excluderet. Idque responsum sit ad id quod sequitur, nempe cultum hunc ad res ipsas invisibiles (ut post Augustinum Prosper, alique loquuntur Catholici) penetrare ac dirigi, non in signis visibilibus hære. Quod & Martyri placet, pios, dum adorant ad Eucharistiam in communicando, cultum suum non in panem aut vinum dirigere, sed in verum Christi corpus, quod illis elementis significatur. Quo etiam sensu agnoscat id dici posse, hęc latere, ut rem significatam in signo, &c. Hoc non malè quidem, sed non satis, in scriptore præsertim, qui ubiq; scribit hęc absentium esse signa. Res autem hęc exhibentur, non tantum significantur, & has non aliter quam ut in signo adesse, hæresis est ab omnibus retro Ecclesiis improbata. De verbo *Latere*, in hoc argumento nos paulò antea, sicut & aliquam multò prius de vocabulo, *Hostia*,

Obiect. 41.

Latere.

Signa exhibitiva.

Hostia.

quo

quo vocatur & hoc sacramentum, quòd Christum, qui *Diony. Ec-*
 vera est hostia, non significet tantum, sed etiam exhibeat, *cles. hierar.*
 ut Orthodoxi veteres eius in quotidianis Ecclesie sacris *cap. 2.*
 his corpus & sanguinem, noui testamenti esse dicant v- *Emsen ho-*
 nicam magnam, salutarem, integram, perfectamque & *Paschali.*
 hostiam & victimam, super sacram mensam sitam, offer- *Euthym.*
 ri, litari, proponi, sumi, &c. In manibus (concionatur il- *cap. 64. in*
 le) est hostia, adsunt angeli, adest Filius Dei, & omnia *Matth.*
 proposita sunt bene ordinata, & putas hæc simpliciter *Cabasil.*
 fieri? Nostis qui initiati estis, quod dicimus, siue sexta fe- *cap. 27.*
 ria, siue sabbato, siue Dominica die, siue in celebritate *Chrysosto.*
 Martyrum, eadem litatur hostia, idem consummatur sa- *homil. 21.*
 crificium, vna virtus, gratia, dignitas, vnum atque idem *in Act.*
 corpus, non illud (in Pascha) hoc sacratius, neque istud *Homi. 5. in*
 (quotidie) illo inferius. Hoc inquam, Christi corpus est, *1. Timoth.*
 quod scilicet sumimus, & illud, quod ipse tunc discipulis *Homil. 2.*
 dedit: qui autem hoc illo minus aliquid habere putant, *in 2. Tim.*
 Christum esse ignorant, qui nunc etiam adest, & opera *Et/ 17. ad*
 tur, & sanctificat: eadem verba, eadem oblatio quã tum *Hebr.*
 suis dedit, quãque sacerdotes modò conficiunt, cuius- *In Psal. 95.*
 vis eam meriti sacerdos offerat, &c. & vna est hæc hostia, *Mal. 1.*
 non multæ, &c. Et alibi, Erasmo interprete, Vide (ait) *Mal. 1.*
 quã luculenter & dilucidè Deus per Prophetam my-
 sticam interpretatus est mensam, quæ est incruenta ho-
 stia: Thymiana verè purum, sacras preces quæ post ho-
 stiam offeruntur. Vides ut ubique concessum est an-
 gelicum illud sacrificiũ inclarescere. Est igitur hostia pu-
 ra: prima quidem, mystica mensa, cœlestis, summèque ve-
 nerandum sacrificium, vna ac vera hostia, veteres illas le-
 gis propè innumeras superuenièdo complexa, &c. Non
 ergo, Martyr, fingimus, sed cum Patribus credimus, pro-
 pter quod & dicimus, verbo Hostiæ, cum de hoc sacra-
 mento prædicatur, non significari quod in eo visibile est,
 sed Christi corpus inuisibile sub visibili specie præsens,
 adeoque Christum ipsum, cui cantamus *O salutaris ho-*
stia, O verè digna hostia, hostiam utique puram, sanctam, *Canon.*
 & immaculatam, proinde modis omnibus adorandam,
 orandam, & inuocandam. Sacramentum qui aliter, alió-
 ve sensu adorandum dicat, aut inuocandum, ut post Mag-

- Obiect. 42.* tyr cauillatur, nemo est, quod sciam. Et ad hoc cauillum iampridem à Catholicis responsum est, hac nimirum fide, quòd caro eius ipsa est, quæ quo illi modo placet, in cœlo est, & in Cœna, sacramentum hoc quasi diuinum quiddam adoramus, quasi uiuum quiddam & rationabile alloquimur, rogamus, & Agnum illum in altari iacentem deprecamur, &c. Christi autem corpus sic in hoc sacramento latere, quòd paulò antè Martyr ait, vt mysterium in libro, aut quòd idem hîc docet, cùm duplex via sit percipiendi huius corporis, per sacramentum, & citra sacramentum per verbû, tantum vno modo accipi, quantum altero, non posse piè dubitari, siquidè intelligit, non aliter, non plenius, non efficacius, non præsentius, non fructus tantum, vt exponit Martyr, sed res ipsas hîc accipi, non potest nisi impiè dubitari, nisi impiissimè negari. Non enim sermonem, non librum, non verbû, non mandatum, non promissionem, non aliud Dei erga nos organum, non aliam ceremoniam, aliudve signum quantumlibet alioqui sacrum, sed id modò quòd ex terrè frugibus acceptum, verbo Dei consecratum hîc offertur & sumitur, Christi esse corpus & sanguinem. Quod Achil-
Leum nobis ex Augustino videtur esse, Ne quis Algerum mediæ inter Augustinum & nos ætatis autorem ita de hoc vbi antea, scribentem de'dignetur. Quia in hac peregrinatione nobis expedit latere Christum, vt credatur, creditus desideretur, desideratus habeatur, bene sub sacramento dedit seipsum, vt per hoc nobis & fidei meritum, & gratiæ suæ augeat beneficiû: dum in terrena quadam, & prorsus (alioqui)stolida panis & vini forma, maiestatem sapientiæ verbi Dei substantialiter comprehensam, incomprehensibilem credere & venerari non erubescimus: quæ quantitate & qualitate sua ita eius excellentiæ videtur indigna, vt nullatenus etiam æstimari debeat, nisi quia ipse est Deus, qui omnia quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra, nisi quia etiam caro eius ipsa est, &c. vt iam aliquoties supra citatum. Et huc fortè spectant Sententiarij, dum inter causas institutionis sacramentorum, afferunt humiliationem, vt dum homo insensibilibus rebus, quæ natura infra ipsum sunt, ex præcepto
- Alger. lib. 2. cap. 3.*
Chrysost. homil. 41.
m 1. Cor. Latere.
Corporis Domini duplex sumendi via.
Corpus Domini hîc quæ in verbo præsentius.
- Lib. 3. de Trinit. cap. 4.*
Latere.
- Substantialiter.*
- Lib. 4. distinct. 1.*
Sacramentorum materia humiliat & erudit.

creatoris, se reuerendo subiicit, ex ea humilitate ac obedientia Deo magis placeat, & apud eum mereatur: cuius imperio salutem quærit in inferioribus se, etsi nõ ab illis, sed per illa à Deo: vnde vt nõ in illis hæreamus, causam addunt & eruditione, vt per id quod foris in specie visibili cernitur, ad inuisibilem, quæ intus est, virtutē agnoscendam mens erudiatur. Homo enim per peccatū adeo habuit, vt diuina, nisi humanis exercitatus, capere nequeat, nimirum vt qui peccado se per affectum subdidit rebus corporeis, ibi medicamen ei & remedium adhibeatur, vbi & morbum patitur. Aliquantò post apud Martyrem leguntur, Martyris similibus argumēta contra ministrorum vitia, quæ Eucharistiæ consecrationē impedire possint, & sic idololatriæ periculum creare, nēpe creaturę pro creatore à populo adorādę. Sitne aut esse debeat hæc adoratio simplex siue absoluta, an conditionata, antea prolixè excussimus, nec breuius hęc repetere possumus, quàm & spiritū & cultum adorantiū Eucharistiā Christi fideiū, à quolibet simplicibus in archetypa ferri, non in cœlo tantum, vt hęc Martyr ait, residētia, sed & in his quoque mysteriis præsentia. Nota illa Patrum, Hoc accipe in pane, quod pendit in cruce: Et, hoc esse in calice, quod stillauit è Christi latere. Plures autem Christos pro vno nos adorare, aut quotidie, quod quidē ad corpus attinet, multiplicare, Martyriana, vel potius diabolica calumnia est. Paulò antea ex Chrysofomo & Ambrosio audiui⁹ non doctos tantum, sed & vel initiatos nosse vnū idēmq; Christi corpus Apostolis in nouissima illa cœna datum, hodiēq; in Ecclesia dari, & nihil hoc, illo minus esse, Neque nunc alium agnū, cras alium, sed eundem semper ipsum, multis licet locis offeratur, non multos tamen esse Christos, sed vnum vbiq; Christū esse, vnum corpus, non multa corpora, &c. Et hæc post veteres docēt Sentētiarij. Paulò post Martyr. Quibus (ait) vnquam verbis adiunxit Dominus adorationem ad sacramēta? Eum ergo negat adorationem cum hoc sacramento coniunxisse: idq; probat solita illis dialectica negatiua, id ex verbo non ostendi, nec in Euangeliis, nec in Epistolis, nec in Actis Apostolorum, Eucharistiæ, inquam, ostendi adorationem

*Thom. par.
3. quæst. 61.
artic. 2.*

Obiect. 85.

*Adoratio
simplex, an
conditiona-
ta.*

*August.
Chrysof.
Christi non
plures.*

ad Heb. 10

*Lib. 4. dist.
12.*

Obiect. 86.

87.

*Dialectica
negatiua.*

August. posse, & Apostolorum temporibus nusquam legi extitisse. Aliter longè, Martyr, senserunt, qui carnem hanc neminem manducauisse, nisi qui & adoraret, qui eam quotidie in mysteriis adorari testificabatur, qui ad altare accedentem, corpus quod ibi erant sumpturi, honorare & mirari hortabantur, qui hæc mysteria horrenda, tremenda, honoranda, venerabilia, veneranda, & adoranda passim vocabant. Et cuius, quæso, iussu & instituto, nisi Christi IESU: aut qua, nisi Apostolica traditione hæc adoranda toties concionabantur? Aliquam multò post Martyr nobile illud & inevitabile Augustini testimonium, cum ei nequeat refragari, scribit apertissimè testari, impios carnem Domini manducare, cum eam adorare nequeant, ut qui prorsus fide sint vacui: Sic litem ex lite ferit Martyr, & rixam ex rixa. Equidem quid hîc mali sumant, non magnopere rixandum putarem, cum nihil nisi ad iudicium & perniciem sumant, Cum aliquoties aliàs Augustinus dicat malos illam ipsam carnem manducare, ipsum sanguinem bibere, Bonum itaque ad malum, & vitam ad mortem, Dominique corpus & sanguinem nihilominus esse indignè manducantibus & bibentibus, &c. nihil minus voluit loco antè allegato Augustinus, quàm vult eum velle Martyr, malos aut impios carnem Domini non manducare. Negat ergo eos qui non adorarint, manducare, manducatione utique spirituali, nedum sacramentali, ut sit, Nemo manducat, id est, manducare debet, nisi qui adoret, quod Aquinatis est in sententiis scholium. Eo videlicet locutionis genere, quod scriptura tum aliàs sæpe frequentat, tum ubi dicit Dominus, Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinè, in me manet, & ego in illo, subaudiens, aut pro eo ac si diceret, Qui sic edit, ut edenda est: sic bibit ut bibendus est, utique non indignè, sed decenter. Quid autem, sicut edenda, vel sicut bibendus, nisi ea fide, ea cordis munditia, eaque, ut docet, passionis imitatione? Nos, scribit ibidem Martyr, disertis verbis semper professi sumus, fideles in percipienda Eucharistia non solum posse, sed etiã debere Christum ex fide adorare. Nam in sacra mensa & gratiæ Christo agendæ, & preces adhibendæ, quæ a-

August.
Ambros.
Chrysost.
Emisen.
Theodoret.
&c.

Part. 3.
pag. 672.

Mals sumunt corpus Domini.

Serm. II. de verbis Domini.

Serm. I. de Tempore.

De Baptismo lib. 5. cap. 8.

Lib. 9. dist. 9.

Ioan. 6.

Primas. & Ausbert.

in Apoc. 2. & 9.

ctiones in vera adoratione continentur. Vt autem audi- *Adoratio*
 ta recitatione sacrorum verborum Deum adoramus, quã *audito Do-*
 nis ea verba non adoramus, ita in communione Christum *mini verbo.*
 quidem adoramus, symbola licet externa ante oculos po-
 sita non adoremus. Quis non hinc Martyrem idem no-
 biscum sentire putaret, sentientibus utique res inuisibi-
 les sub signis visibilibus hinc adorari: sed sua illa similitu-
 dine satis præ se fert, Christum non aliter, aut certe præ *Christus*
 sententiam non adesse mysteriis quam verbis. Euangeli- *in Eucha-*
 cis. Præsertim cum mox doceat, quid sit Ambrosio (gra- *ristia quam*
 uissimo cultus huius testis) Christi carnem in mysteriis *verbis præ-*
 adorare, Scire, ait, debemus illud, *in mysteriis* non ad car- *sentior.*
 nem Christi referendum, quæ ibi realiter contineatur, *Adorare*
 sed potius ad nos qui communicamus. Nos enim dum *in myste-*
 sumus in mysteriis, fide ac spiritu percipimus carnem Chri- *riis.*
 sti ac sanguinem, eaque venerabundi colimus & adora-
 mus. Adoramus etiam carnem Christi in mysteriis, quod
 ea sacramentali significatione fidei & spiritui nostro in
 mysteriis adoranda *quodammodo* offeratur. Nam ita rectè
 dicimur colere & adorare Deum in verbis Apostolorum
 & Prophetarum, cum adoramus & colimus, prout in il-
 lis sacris scriptis nobis ostenditur & significatur. Hoc il-
 lud est, Martyr, cum Ambrosij verba negare non possis,
 sensui eorum non iam fucum, sed vim apertam facere.
 Cum enim is clarè dicat nos hodie quoque Christi car-
 nem in mysteriis adorare, quam Apostoli in eo adora-
 runt Olim, utique in terris, Quis non videt illud (in my-
 steriis) tam referendum ad carnem Christi, quam illud,
 in terris? præsertim si quis plura eiusdem coniungat, in il-
 lo sacramento Christus est, quia corpus Christi est, & a-
 lia tam multa, tam expressa, ex libris eius de Sacramentis
 & Mysteriis Porro quod ad voculam *Realiter*, pleni sunt *Realiter.*
 patres aduerbiorum iis æquipollentium, *Reipsa*, reuera, *Aduerbia*
 veraciter, verè, verissimè, & quæ ut iis pinguiora crassio- *de quibus*
 raque passim flagellat Martyr, *naturaliter, carnaliter, sub-* *nos in A-*
stantialiter, ac proinde aliter quam fide & spiritu, quam *pologia lib.*
 in verbo, quam in signo, aut significatione. Breuiter res *7. cap. 5.*
 hinc non significari tantum, ut in literis sacris, sed dari quo-
 que & exhiberi. Hunc articulum omnibus locis & tem-

poribus in Ecclesia, vt catholicum, propositum: opposi-
tum, vt hæreticum, semper & vbique improbatum. Dixit
Anselm. de off. diui. quidam ante annos plus minus quingentos, sed multò
vetustiores secutus, Panem hîc benedictione fieri corpus
Christi, non tantùm significatiuè, verum etiam substanti-
uè. *Substãtiuè. Emissenus.* Pari cãdore Martyr nos cum Emisseno collidit, qui
cùm accedentes ad altare nos adhortetur corpus ibidem
sumendum honorare, nos contrã adorationem in sym-
bola dirigamus: subquibus id latitare arbitremur. De hoc
Latere. verbo *Latere* iam admonuimus, sicubi, in veteribus præ-
fertim, occurrerit, notandum & exponendum. Quoties
autem Martyr aiet nos mentem aut cultû sic ad symbola
conuertere, vt in illis hæreamus, nec aliò spectemus aut
penetremus, toties id negabimus. Sed replicat Martyr, no-
bis nihil opus mête aut animo in cœlum penetrare, cùm
quod adoramus, hîc etiam præsens habeamus, quod vt
vtrouique sit, mentem tamen nostram non posse simul
& eodem tempore in cœlo versari, & spectare quod in
symbolis latere putamus. Imò verò, Martyr, cum patri-
bus Christum eodem simul momento & in cœlis Patri
assidere, & in mysteriis nobis adesse credimus, propter
quod & loquimur, & stupemus, & miramur, & vtrouiq;
adoramus: frustra in nostris sacris cantâtes, Qui sedes ad
dexteram Patris, &c. aut in canone memores Domini in
cœlos ascensionis, si quem adoramus in sacramento, non
eundem crederemus esse in cœlo, &c. Sed adhuc instat
Martyr, Si corpus Domini plenum est in mysterio, & ple-
num in cœlo, euitari non posse quin multos dicamus &
penè infinitos esse Christos. Non nostra hæc sunt verba,
Martyr, sed paterna, imò nostra, quia antè patrû, Chri-
stum vnum eundemque, non alium & alium, & hîc ple-
num, & illic plenum existere. Plenum igitur olim in cru-
ce, plenum hodie in cœlo, plenum in altari, plenu, quod
iidem patres aiût, vbique, vel potius vtrouique, atq; adeo
vbicunque sacra hæc peraguntur mylteria. Postremò ad
ingenium velut rediēs Martyr, ad suum illud simile dis-
simillimum tam ei familiare, obiiicienti, eos, cùm corpo-
ris Christi in sacramento præsentis adorationem negli-
gant, ne regnantem quidem in cœlis verè adorare posse,

Chrysof.
lib. 3. de Sa-
cerdotio. ad
Heb. 10. Et
alibi.
Alger. lib.
1. cap. 14.
Canon.
Christi non
plures.
ad Heb. 10
Chrysof.
Theophila.
Oecumen.
Ambros.
Sedul.
Primas.
Haymo
&c.

respondet, hanc connexionem perinde esse, ac si quis dicat, Non creditis Imperatorem præsentem esse in suo diplomate, ergo non potestis eum venerari sedentem in throno suo. Vt enim ciues eum venerantur in purpura aut diplomate, in quibus tamen rebus satis sciunt præsentem illum non contineri: Ita nos in Eucharistia Christi corpus & sanguinem adoramus, quæ tamen scimus in ea realiter & substantialiter non adesse. Ad nos huic similitudini martyrianæ meminerimus, quoties ea occurrer, Augustinianam opponere dissimilitudinem: nempe non purpuram, non diploma, ne verbum quidem diuinum siue scriptum, siue prædicatum, sed id tantum quod ex terræ frugibus confectum, & in sacris mysteriis consecratum, datur, sumitur, editur, bibitur, verè verum corpus esse & sanguinem Dominicum. Concludit paulò post, Nos etsi Christum in percipiendo sacramento fateamur esse adorandum, nunquam tamen aut sensimus, aut diximus fas esse adorare sacramentum. Nec nobis, Martyr, sacramenta, hoc est, signa sacra, seu elementa visibilia adorare vel vnquam in mentem venit, sed res in eis verè præsentem, vt omnium longè sacerrimas & diuinissimas. Porro quæ tu passim tum de hoc adorationis argumento, tum toto hoc de Eucharistia tractatu non minus maledico quàm prolixo, coustula obiicis & lagana, placentas, panacea, vinacea, &c. ad nullos minus pertinent, quàm ad eos qui hæc in his sacris non agnoscunt, ad nullos magis quàm ad eos, qui dum in cœnis suis Christi corpus & sanguinem, hoc est, præcipua & maxime preciosa mensæ Dominicæ fercula tam tamen ab ea quàm à terra cœlum elongant & absentant: quid aliud quàm purum putum panem pistorium, & merum meracum, siue vinum cauponium, reliquum in iis habent, sumunt & dant, esitant & potant? Proinde quam verbo hîc rerum absentium adorationem concedunt, reipsa tollunt.

Simile dissimilitudinem.

De Trinitate li. 3. c. 4.

Martyriana couitiosa vocabula, retorta.

Caluiniana. Cap. IX.

Aa iiij